

EXCAVACIÓ D'UNES HABITACIONS PRE-ROMANES A BURRIAC (CABRERA DE MATARÓ)

MARIÀ RIBAS I BERTRAN
JAUME LLADÓ I FONT

El poblat pre-romà emplaçat en la vessant migdia de la muntanya de Burriac, situada al nord del terme de Cabrera de Mataró, ha donat constants motius per realitzar-hi lliurement excavacions parcials en tots els seus indrets durant el transcurs de llargs anys. De moltes d'elles ningú sap res dels resultats, i tan sols se'n té un fosc coneixement pels comentaris que s'han anat fent i pel rastre constant de destrucció que han deixat. De les excavacions que nosaltres en som responsables, d'haver-les efectuat o dirigit, procurarem al seu temps de donar a conèixer els seus resultats en diverses publicacions especialitzades i amb l'extensió que ens havia estat possible. Procurem ara de ressenyar unes altres excavacions que ens mancaven, realitzades ja fa uns anys en dos conjunts d'habitacions.

En primer lloc tractem d'una sèrie composta de nou reduïdes habitacions, situades en el centre del poblat, disposades en rengle, una al costat de l'altra, encastades totes elles en una llarga paret orientada d'est a oest. Quedà confirmat, ja des del principi de l'excavació, que totes foren construïdes al mateix temps, previament rebaixat i aplanat el terreny a nivell, formant com una mena de plataforma d'uns 55 m. de llargària per uns 8 m. d'amplària amb certes irregularitats, sobre la qual s'aixecaren les habitacions amb la immillorable orientació de cara a migdia.

Tal emplaçament coincideix en un lloc de fort pendent de la muntanya, per on, després de l'abandó del poblat, els temporals d'aigua hi menaren considerables quantitats de pedres, terres i ceràmica que en part quedà amuntegada en la superfície; i, al mateix temps es destruïren les parets menys protegides. D'allò que baixà pendent avall en restà una part retinguda pel mur orientat d'est a oest, pel motiu

d'estar protegit per les parets laterals de les habitacions en la qual estaven adossades, constituint com una mena de contraforts repartits en petites distàncies. Fou inevitable la pèrdua de les parets que tanquen les habitacions pel motiu que es trobaven separades i totalment mancades del reforç necessari per a llur sosteniment. El que restà dempeus de les parets laterals és preferentment cap al costat nord,

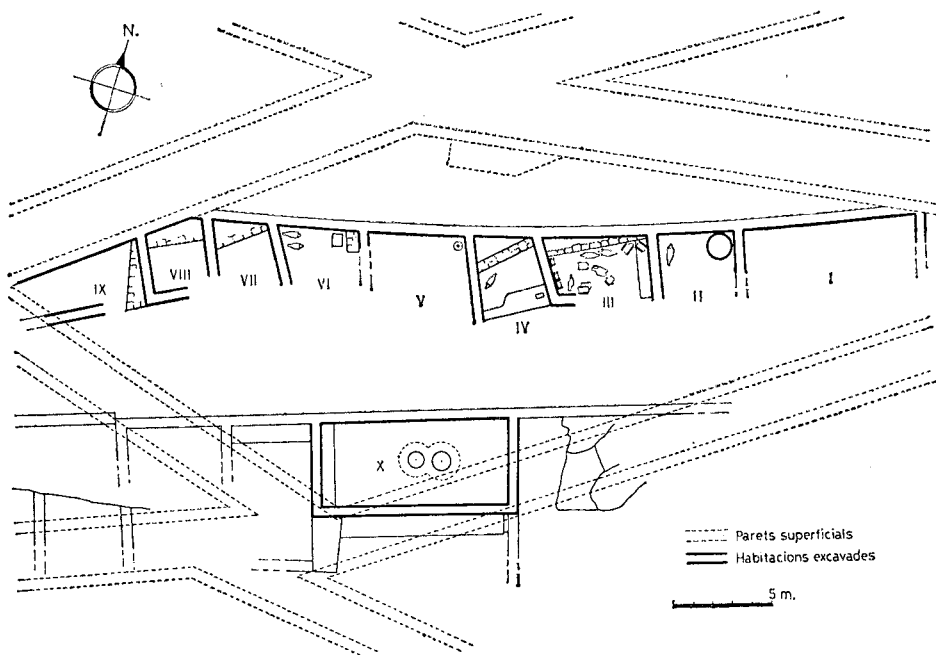

Fig. 1. — Planta de les restes excavades d'un conjunt d'habitacions en la part central del poblat ibèric.

on quedaren enterrades al dessota de l'acumulament de terres emportades que hi foren retingudes; per tal causa l'alçària i la longitud d'aquestes parets és molt desigual.

Les dites terres d'alluvió determinen un primer estrat totalment inexpressiu, compost d'una sorra molt granada deguda a la descomposició del granit, amb una barreja de fragments de ceràmica rodada molt trossejada, abundància de pedres grolleres i diversitats de desferres procedents d'altres construccions ibèriques que foren abandonades en la part alta de la muntanya.

S'excavaren nou habitacions que estaven arrengrerades i una altra situada al seu davant, que sembla que pertanyia a un altre conjunt d'habitacions.

S'observà en els dos extrems, est i oest, significatius indicis d'haver existit altres construccions, les quals eren de difícil interpretació. El rebaix del terreny, fins a trobar el sauló resistent, es devia

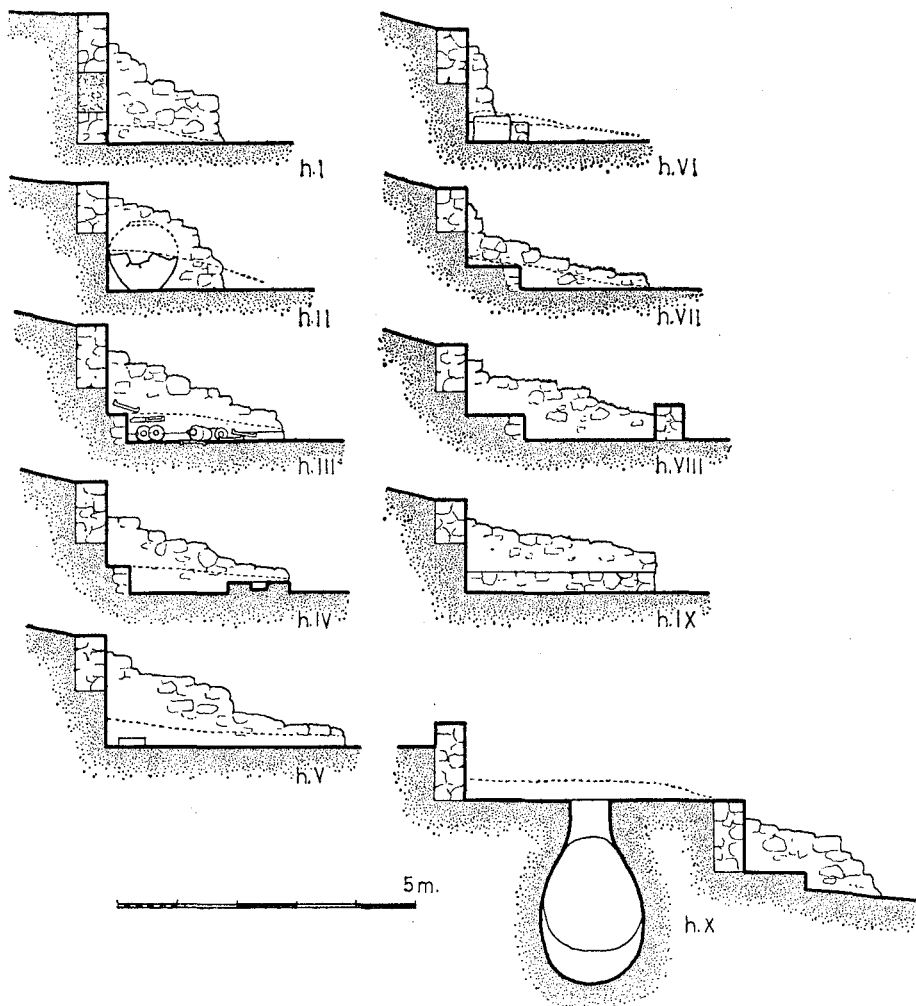

Fig. 2. — Secció transversal del primer grup d'habitacions excavades.

fer sobre unes orientacions meditades anticipadament, per tal de destinar-ne una part com a complement de l'obra de construcció, adaptada a la paret de pedra i fang. El sauló, tallat verticalment, suplí parcialment la part baixa d'algunes parets i també, sempre que fou possible, s'emprà per la formació de bancs i banquetes destinades per seure i com a taulell per a diverses finalitats.

Normalment l'excavació descobrí el sòl de les habitacions constituït pel sauló aplanat a nivell, però es trobaren indicis ben significatius que al damunt del sauló va haver-hi una pavimentació composta d'argila grassa apretada i trossos de ceràmica.

Habitació I. — Es presentà amb una insignificant quantitat de terra superficial, de la qual havia desaparegut quasi totalment l'habitació a excepció d'uns extrems de les parets laterals adossats a la paret del fons, que permetien de conèixer la seva amplària, que era de 8,65 m. La paret del fons estava ben conservada fins a l'alçada màxima d'un metre; presentava la particularitat de donar a conèixer tres sistemes de construcció: dos a base de pedres grolleres, d'una tècnica totalment rudimentària, i un de central fet d'obra de tàpia molt consistent, que deduiré podia indicar un nivell més primitiu, pel que es refereix a l'obra de més alçària, amb unes construccions que desaparegueren al fer el rebaix del terreny.

Habitació II. — Conserva la paret del fons en una alçària variable entre 1,65 i 1,85 m. Perpendiculars a ella es trobaren les parets laterals visibles en una llargària de 1,90 m. la de la dreta, i 2,90 m. la del costat esquerre, distant una de l'altra 3 m. No existia cap detall que permetés indicar la situació de la paret que tancava l'habitació. Un cop treia la terra d'alluvió, que tan sols proporcionà pedres grolleres i escassos fragments de ceràmica rodada sense interès remarcable, es trobà un estrat amb una barreja de sorra i argila, de 0,50 m. d'espessor, que contenia el següent material arqueològic: fragments de peces ibèriques fetes a torn, de les formes més usuales en el poblat, considerades d'ús domèstic; més escassos foren els fragments de ceràmica fabricada a mà, amb argila grollera. En el fons de l'habitació, en el racó del costat de la dreta i tocant al sòl, es mantenia *in situ* la meitat aproximadament d'un dòlia que en part restava aixafat pel pes de la terra, i enfront hi havia una àmfora d'època republicana, ajaguda, a la que li mancaven les dues nanses i la vora de la boca, i un «pyxis» campanià de la forma 3 del tipus B. Al centre de l'habitació i en la part més fonda de l'estrat es trobà un fragment de plom en forma de dau, un projectil de mandró del mateix metall, un clau de ferro, tres tègules caigudes bastant rompudes i un as de Lauro. Arreu es trobaren petxines barrejades amb la terra, engrunes de ferro i uns insignificants trossets de ceràmica.

Un cop neta l'habitació s'observà una tècnica ben acurada en la disposició de les pedres de les parets, on procuraren de deixar visibles les cares planes i alguns retocs per tal d'ajustar-les. La paret del fons, conservada en una alçària de 0,75 m., fou construïda al

damunt del sauló, que havia estat tallat verticalment com a paret en una alçària de 0,90 m. El sòl de sauló aparegué aplanat amb restes d'una pavimentació d'argila apretada.

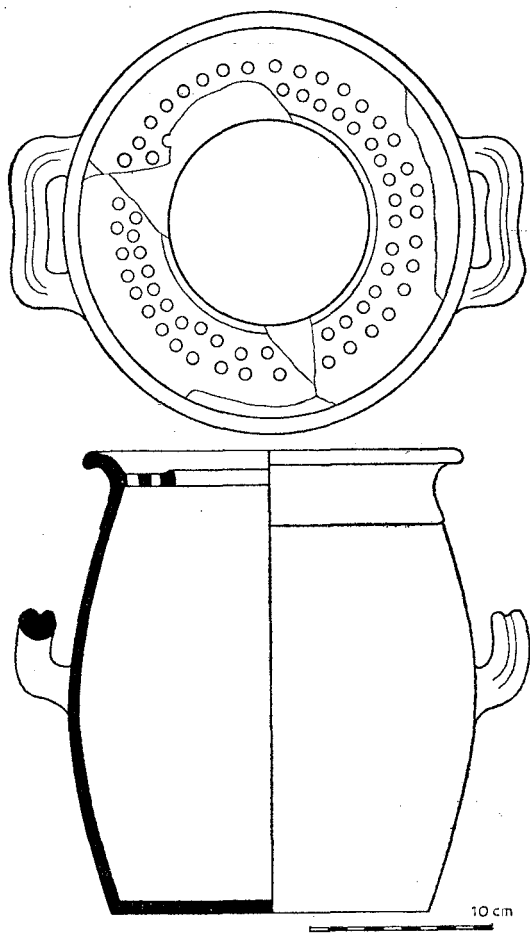

Fig. 3. — Habitació III. Vas ibèric fet al torn.

Habitació III.— Amida 5,30 m. d'amplària per una profunditat tant sols conservada de 2,55 m. Un cop treta la terra d'alluvió superposada, es presentà l'estrat inferior amb unes característiques similars a l'anterior. El sauló tallat verticalment suplia uns 0,40 m. la paret del fons, essent al mateix temps per a la construcció d'una banqueta de 0,45 m. d'alçària, completada amb pedres tallades i aplanades, i una altra banqueta de 0,12 m. d'alçària per 0,55 m. d'amplada adossada en una paret lateral; al seu damunt hi havia una tègula col·locada

plana i una altra inclinada que al dessota hi tenia una bona quantitat apilada de carbó, cendra també abundant i trossos d'ossos cremats.

El sòl el constituïa el sauló aplanat amb insignificants restes de l'argila de la pavimentació. Per tal de salvar una falla del paviment

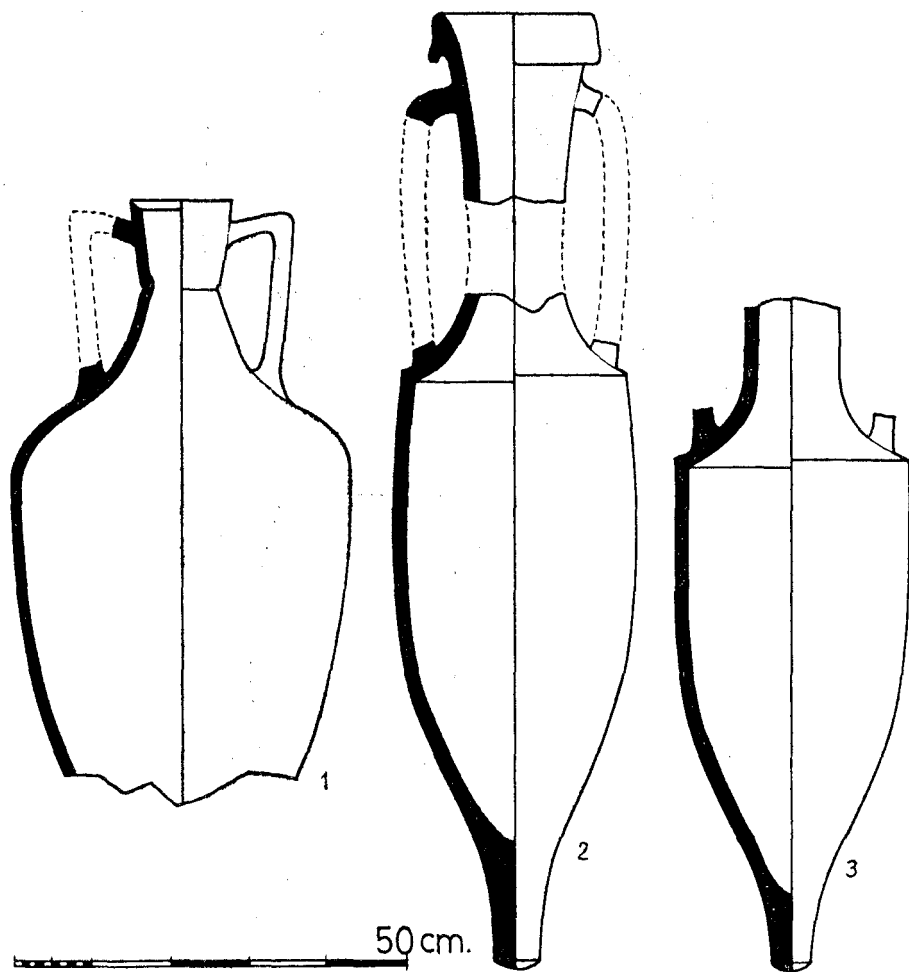

Fig. 4. — Habitació III, àmfores trobades a l'interior. Els números 2 i 3 presenten el perfil que es repeteix en les altres habitacions.

hi havia col·locada una tàgula disposada horitzontalment que mantenia perfectament el nivell. L'estrat inferior era de mig metre d'espessor, aproximadament, i proporcionà una bona quantitat de fragments de ceràmica comuna ibèrica que no permetien la reconstrucció de cap peça, de la qual n'hi havia de vasos bicònics, petites urnes,

plats de poc diàmetre i gerres. La fabricada a mà i la campaniana, en alguns fragments de pàtera, fou trobada en escasos fragments. Cal destacar que els de la feta a mà corresponien a peces de regular tamany, algunes decorades amb cordons de pronunciat relleu i grosses impressions digitals, i altres fragments de parets gruixudes de superfície perfectament allisada i decoració d'incisions.

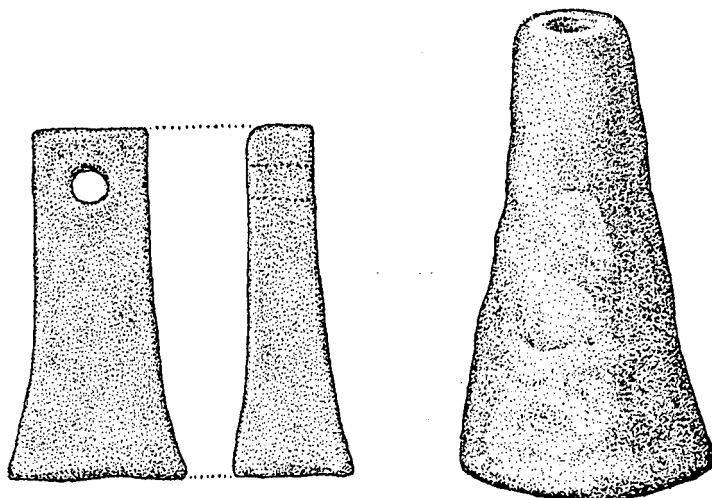

Fig. 5. — Habitació III, pesos de plom. Tamany natural.

Fou sorprenent de trobar, al racó de l'esquerra, un gros amuntegament de closques de cargols de terra, que sobrepassava el centenar, conjuntament amb carbó i cendres escampades. Al mateix indret fou trobada una gran petxina i moltes altres de més petites barrejades amb espines de peixos, una defensa de senglar, un maxillar de rumiant, un petit fragment de bronze, de difícil interpretació, i alguns claus de ferro. Escampats arreu es trobaren trossos de carbó i d'ossos d'animals, tot el qual dóna la impressió d'haver estat aquella habitació un lloc exclusivament destinat a condimentar menjars. Hi havia tres tègules arrencades recolzades en una paret lateral i dues de juntes al damunt del paviment.

Cap al fons es trobaren altres materials escampats, particularment interessants, per donar a entendre que permaneixien en aquest estat tal com s'abandonaren a l'acabar-se la vida del poblat. Esmen-tem, una tapadora sencera fabricada a mà, amb un sòlid agafador foradat; un corn marí, escapat de la punta per tal de fer-lo sonar; un coll d'àmfora d'època republicana, que havia estat perfectament allisat de l'extrem fraccionat per tal d'emprar-lo com a argolla, pre-

sentant la particularitat de tenir estampada una marca de terrisser de caràcter púnic molt destacada; una àmfora de forma ovoide, de parets primes i dues nanses prop de la boca; una mena d'olla de fons pla i dues nanses horitzontals en la meitat de la panxa, feta a torn,

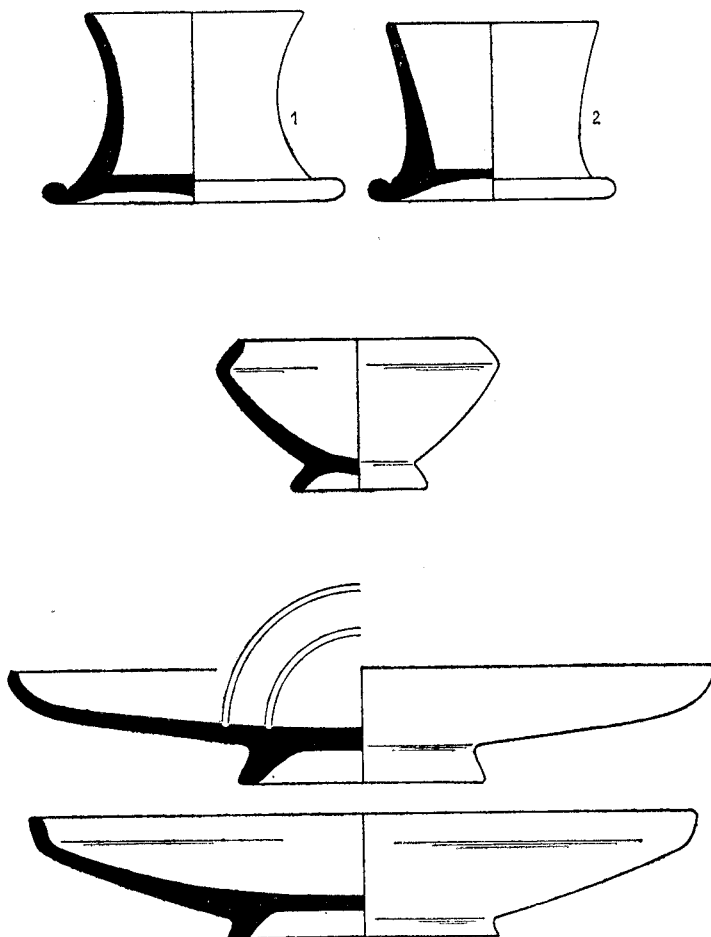

Fig. 6. — Pyxis de ceràmica campaniana. El número 1 trobat a l'habitació II i el número 2 a la III. Tamany natural. Copa campaniana trobada a l'habitació III. Tamany natural. Pàteres campanianes trobades a l'habitació III. Tamany natural.

la qual té reduït el diàmetre de la boca mitjançant una ampla vora plana, horitzontal, amb dues rengleres de forats a semblança d'un colador, que creiem es devia utilitzar per a la fermentació de la cervesa, essent l'únic exemplar que coneixem trobat al poblat. També es trobaren alguns projectils de mandró, de plom; una agulla de

bronze; un braçalet del mateix metall, amb els extrems decorats i unes torçadures que permeten de tancar-lo; una anella i una peça plana amb tres forats, també del dit metall; una tira de plom aplanada amb un forat a cada extrem; un pes de plom de secció rectan-

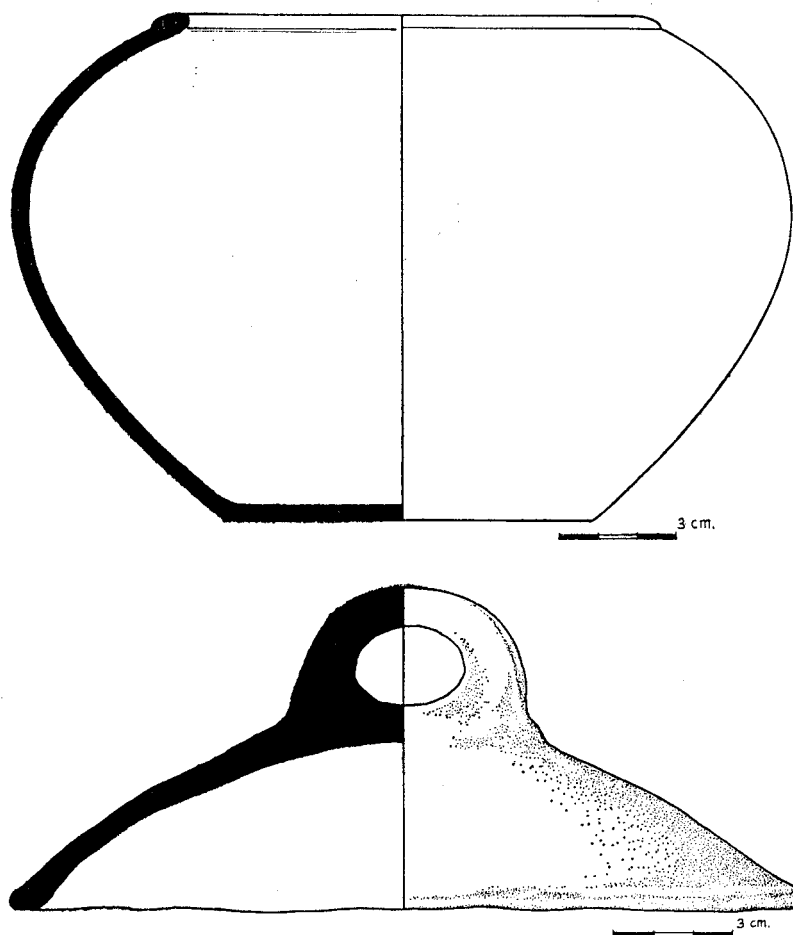

Fig. 7. — Habitació II, vas ibèric fet a torn. Habitació III, tapadora de ceràmica grollera feta a mà.

gular, foradat; un altre de secció rodona, i una xapa totalment masegada amb diverses incisions desordenades fetes amb punxó, també de plom. Estaven juntes tres àmfores, una al costat de l'altra, i tenien al costat un plat ibèric de pasta grisa fina, dues pàteres fragmentades campanianes, de la forma 5 del tipus B, un «pyxis» campanià, de la forma 3 del tipus B, i una fusaiola. També es trobaren al centre de

l'habitació dues monedes, classificades com un as d'Ilduro i una de grega de Massalia. Al costat esquerre hi romania, clavat en la paret, un clau de ferro de 20 centímetres de llargària.

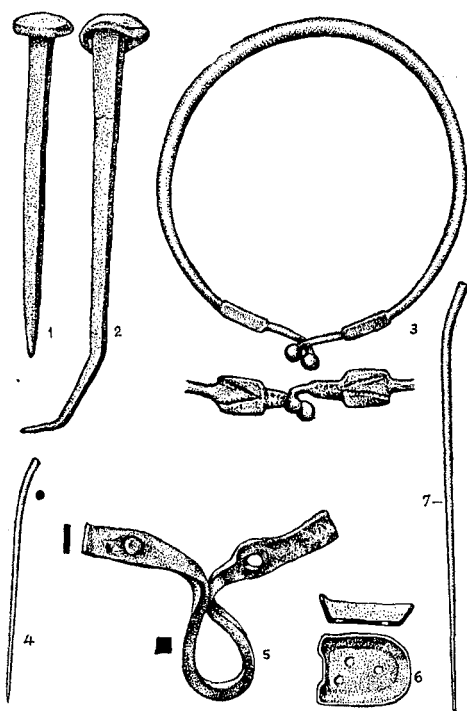

Fig. 8. — Habitació III, objectes de bronze. El número 5 nansa formada per una tira quadrada aplanada dels extrems per on era subjectada amb reblons de ferro. Tamany natural.

Habitació IV. — És de planta irregular amb parets d'obra mixta de pedra i sauló. El sauló, tallat verticalment, substitueix en uns 0,40 m. la paret del fons i a la vegada s'aprofita per a la construcció d'una banqueta de 0,45 m. d'alçària, que fa cap i ample, reforçada per una paret de pedra de 0,50 m. d'espessor. L'entrada abasta tota l'amplada de l'habitació, on hi ha una segona banqueta de 0,18 m. d'alçària; que una tercera part amida 0,37 m. d'amplada, i un metre la part restant, i té, en un extrem, un forat de forma rectangular de poca fondària. L'habitació amida uns 3,45 per 4,00 m., aproximadament. Per les seves característiques sembla demostrar que fou construïda d'acord amb planejaments casolans.

Al seu interior hi fou trobada una àmfora d'època republicana escapçada de la boca i sense nanses, i en tota la superfície de l'habitació hi havia desferres de menjars, ossos i petxines.

Habitació V. — Únicament es troben conservades la paret del fons, la del costat de la dreta i una reduïda part de la del costat esquerre. Un cop treta la terra superposada no oferí cap novetat digna d'esment, a excepció dels acostumats fragments de ceràmica rodada sense interès i nombroses pedres grolleres, probablement de les parets desaparegudes. L'estrat inferior quasi no existia, però proporcionà dos pivots d'àmfores; una tapadora d'amforeta feta d'un tros de ceràmica que l'hi donaren la forma rodona; diversos fragments d'un ma-

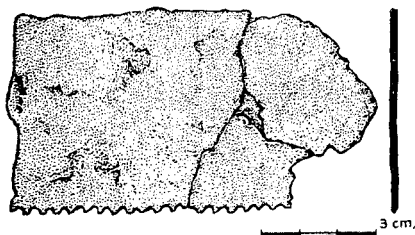

Fig. 9. — Habitació X, fragment de llansa? de ferro. Habitació X, fragment de serra de ferro.

teix vas fet a mà sense decoració, que estava junt en una abundant pila de carbó; ossos d'aus trossejats; una grossa petxina *pectunculus violacesdens*, i altres de més petites. Al fons de l'habitació es trobà un tros d'un altre vas fet a mà amb petits fragments d'ell, barrejats amb els d'un altre vas decorat amb cordó en relleu i incisions. Al racó del costat dret hi havia un rudimentari molí de pedra treballat grollement, que es trobà posat al sòl amb unes pedretes que el falcaven pels contorns. Al centre de l'habitació hi havia el coll d'una amforeta de ceràmica grisa de tradició emporitana i una moneda d'Ilduro.

Habitació VI. — Conservà íntegra la paret del fons fins una alçària desigual variable entre 1,50 i 1,35 m., de la qual els 0,70 m. de la part baixa estan formats pel sauló del propi terreny tallat verticalment.

Degut a la gran part de destrucció únicament fou possible de conèixer l'amplada, de 4 m. Treta la terra superposada, tot just iniciat l'estrat inferior, es trobà un fragment de banya de cèrvol i una capa d'engrunes de carbó vegetal escampada per tota la superfície que, barrejades amb la terra, constituïa un estrat d'uns 0,15 m. d'espessor que anava desapareixent a mesura que s'aproximava cap el costat de la dreta. Aprofundint fins a tocar el sòl es trobaren dues àmfores juntes aixafades, i molt ben col·locat al seu lloc d'origen permaneixia un gros carreu de pedra ben escairat i cares aplanades, però amb els cantells gastats i la cara del damunt quelcom buidada

a causa d'haver-hi fregat, deduïnt que havia servit per moldre. A 0,20 m. de distància existia un petit banc construït amb pedres ben tallades que evidenciava que estava relacionat amb el dit carreu. No es pot parlar de l'existència de ceràmica en aquesta habitació com tampoc d'altres objectes, a excepció d'un molar humà.

Habitació VII. — La paret del fons era la continuació de les habitacions anteriors, i les parets laterals estaven relativament ben conservades: la del costat dret, en una longitud de 2,55 m., i la del costat esquerre, en 2,90 m. Al fons de l'habitació hi havia un banc fent cap i ample reforçat amb una renglera de pedres retocades. El sòl el constituïa el sauló ben aplanat que igualment com en les altres habitacions hi havia alguns indicis de l'argila de pavimentació.

En aquest lloc el terreny es trobà totalment remogut amb una absència total de material arqueològic.

Habitacions VIII i IX. — La primera presentà unes dimensions molt reduïdes, de 2,70 m. en quadre aproximadament. Una nova paret donà una irregularitat al fons, que fou rectificada per un banc de pedres ben tallades. Totes les parets conservades en una alçària de 1,10 metres. La segona habitació, degut a les condicions del terreny, es presentà molt destruïda, i és la seva construcció totalment irregular. Quant a les parets d'ambdues habitacions presentaven una tècnica a base de l'aprofitament de pedres grolleres desiguals i una sèrie de carreus ben tallats, de gran tamany, intercalats sense cap ordre determinat. Aquesta tècnica era diferent a la de les parets de totes les altres habitacions, tant pel que es refereix a les pedres grolleres com pels carreus, que amb seguretat eren procedents d'una bona construcció d'època anterior. En aquestes habitacions no es trobà rastre de material arqueològic.

Habitació X. — Està emplaçada al davant de les habitacions 4, 5 i 6, que formen part d'un altre conjunt de construccions que anteriorment havien estat parcialment excavades. Presenta la planta rectangular uns 4,25 per 9,35 m. i està construïda amb sòlides parets de pedra de 0,50 m. d'espessor.

Fou una sorpresa poc agradable de trobar-la sobtadament buida quasi totalment. Ignorem qui foren els autors de la desfeta; deixaren les terres de l'interior escampades pels contorns. Per la nostra part les repassàrem detingudament i encara hi trobàrem dues interessants marques de terrisser estampades en uns fragments de dòlia, un fragment de tègula amb la impressió d'una petjada de ca, abundància de fragments d'àmfores d'època republicana, un molí

circular de pedra de granit, moltes tègules que foren trossejades i fragments de dòlia, un pes de teler amb dos forats, un clau de ferro, una defensa de senglar, un fragment de *khàlatos* amb la vora pintada i uns trossos de vasos bicònics. Excavada la terra que deixaren a l'interior de l'habitació es trobà prop de la paret del costat esquerre, i al damunt d'un banc d'escassa alçària construït al sauló, un interessant fragment d'una serra de ferro i la punta d'una llança, també de ferro. Al centre s'hi trobaren juntes tres monedes: una d'argent, de Bolscan, i les altres, un as de Cesse i un as de Undicescen. A poca distància es trobà un tros de banya de cèrvol i la meitat d'una petita urna ibèrica. Arreu hi havia trossets de carbó i petxines.

Creiem d'interès destacar que en quasi totes les habitacions que portem ressenyades foren freqüents les troballes dels productes del mar, que vénen a demostrar, ultra les diverses activitats, sempre confirmades, la manera com es desenvolupava la vida en el poblat, entre les quals sobresortien la fabricació de ceràmica, del teixit, la metallúrgia i les ocupacions agrícoles, les del bosc, la ramaderia i la caça; també era practicada la pesca, no sols demostrada per l'abundància dels molluscs i espines de peixos sinó també per la troballa de diversos hams de bronze que es conserven d'altres excavacions.

Treta la terra de l'habitació es descobrí la boca de dues sitges, una al costat de l'altra, que en aquella ocasió no foren buidades, però posteriorment foren excavades en altra campanya de treball. Aquesta excavació donà un resultat molt migrat en comparació de l'esforç que proporcionà; únicament es trobaren al seu interior uns escassos fragments de ceràmica ibèrica feta a torn, sense interès; dos fragments de ceràmica hallstàtica; un petit trosset d'un vas àtic amb una decoració de roig i negre, incomprensible pel seu reduït tamany; tres fragments de ceràmica feta a mà, molt rodats, i un tros també molt petit de pàtera campaniana.

Ambdues sitges eren construïdes al sauló i degut a trobar-se tant prop una de l'altra es comunicaven interiorment. Una amida 3 m. de fondària, i l'altra, 2,50 m.

Al donar per enllestida l'excavació d'aquest sector vàrem treure la següent conclusió: la terra d'alluvió, normalment composta de la sorra granada que produeix el granit descompost, constituïa l'estrat superficial, amb una barreja de pedres, fragments de ceràmica rodats, amb molt desgast, de tamany reduïts els de la ceràmica comuna i els dels vasos de proporcions petites, i la ceràmica més grossa, corresponent a tègules, dòlio i àmfores, era trobada en trossos de major grandària. Tot aquest material generalment no oferí cap particularitat remarcable, car la ceràmica ibèrica presentà les formes corrents

que es repeteixen en tots els poblats ibèrics de la comarca. La ceràmica fabricada a mà fou més escassa, però proporcionà alguns fragments interessants per la seva decoració a base de cordons en relleu, incisions variades fetes amb punxons de punts rodons, altres d'allargats i triangulars, trossos de gerres de superfície allisada amb espà-

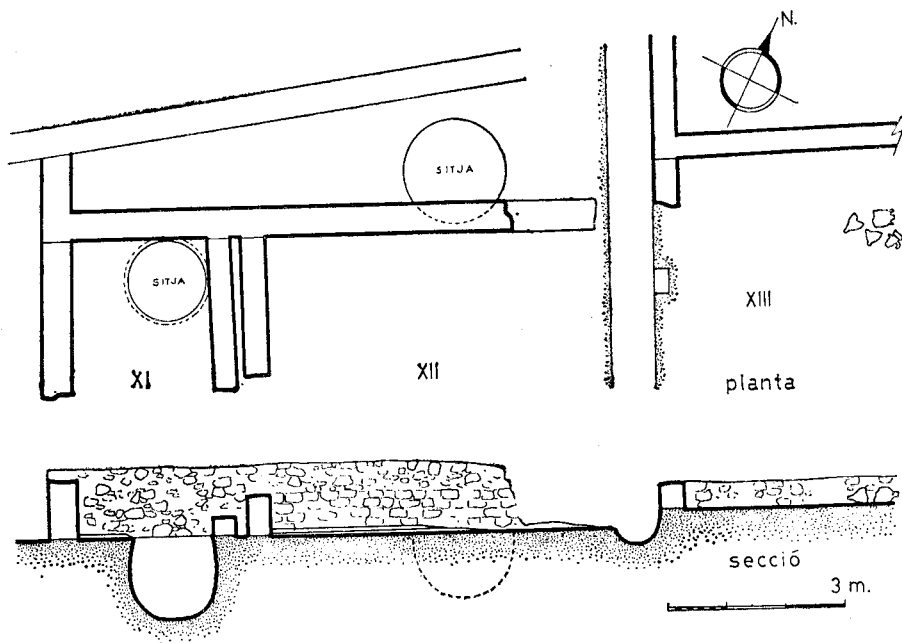

Fig. 10. — Planta i secció de les restes de les habitacions XI, XII i XIII.

tula i de pentinats en variades direccions, produint una agradable decoració. La ceràmica campaniana s'hi trobà molt fragmentada amb trossos de pàteres, de *pyxis* i de copes. Cal esmentar la presència de la precampaniana que, malgrat ésser escassos els fragments que trobarem, els creiem interessants com a demostració d'haver existit una població primitiva anterior al temps de les habitacions que portem descrites.

Al dessota del dit estrat trobarem un canvi de terra més consistent, amb menys sorra, que el considerarem com un segon estrat, o estrat inferior, que com a màxim arribà a tenir un espessor de 0,70 metres aproximadament, i que a mesura que les parets laterals anaven disminuint d'alçària anava gradualment perdent-se el dit estrat. En ell trobarem els materials que portem ressenyats, i que ens ha interessat de destacar perquè la majoria encara els trobarem al mateix lloc on els deixaren per inservibles, motiu pel qual venien a indicar

la data en què foren abandonades les habitacions, que aproximadament la creiem dels finals del segle II a. C. o dels primers anys del segle següent.

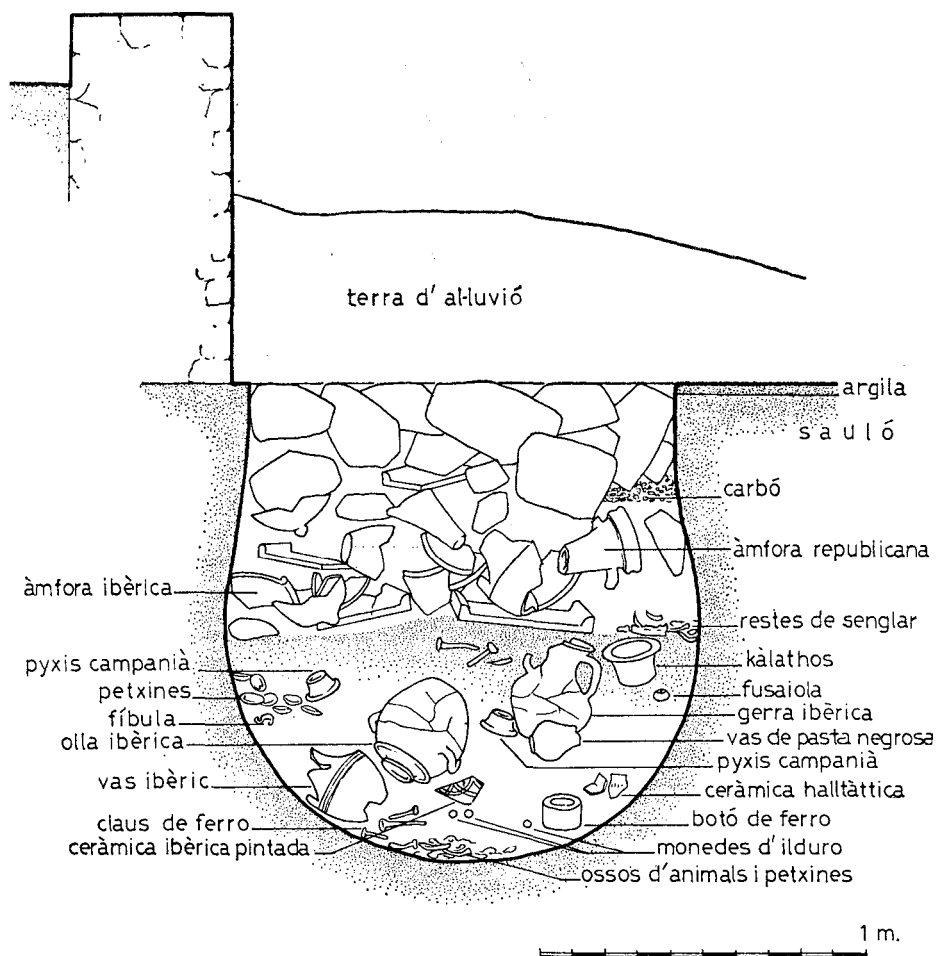

Fig. 11. — Sitja a l'interior de l'habitació XI.

Pel que hem pogut apreciar en tanteigs fets per descobrir els nivells de les habitacions veïnes on no fou rebaixat el terreny, així com el que poguérem observar del conjunt de les parets de les habitacions excavades, que a vegades s'altera sobtadament, la introducció dels carreus al mig de les parets de pedres grolleres, igualment com la tàpia i l'aprofitament del sauló, ens donaren a entendre d'haver existit al mateix lloc unes altres construccions més primitives, que

contràriament al que acostuma a ésser normal en altres excavacions, on la part més antiga es troba als nivells inferiors, aquí sembla demostrar que les construccions més velles estaven situades en la part

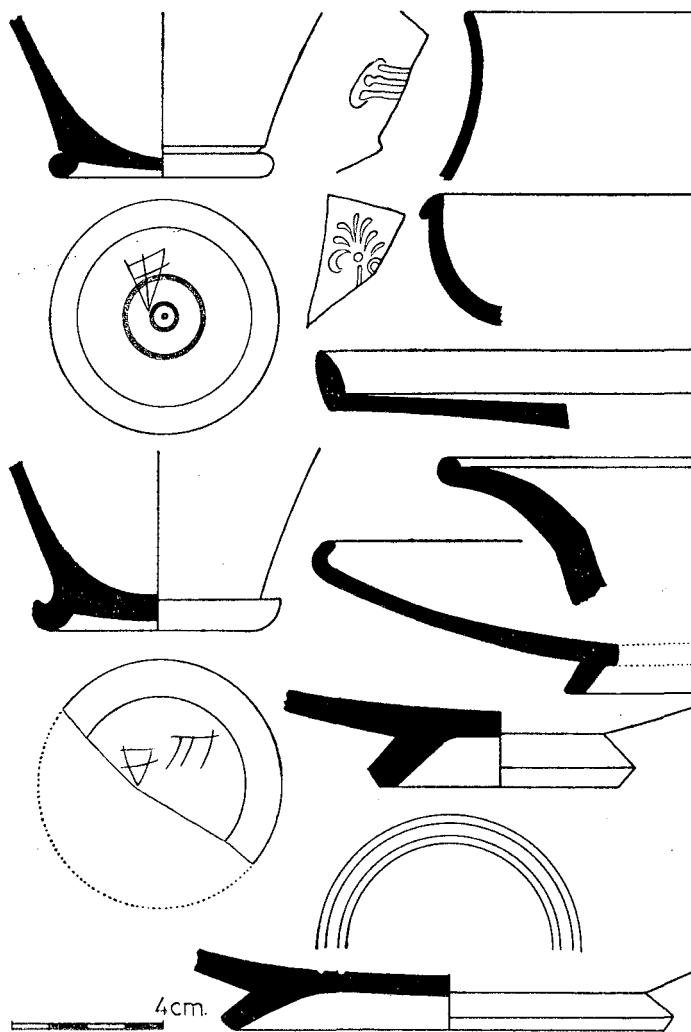

Fig. 12. — Habitació XI. Ceràmica campaniana.

alta, que fou eliminada quan es realitzà el rebaix general del terreny, en el qual tan sols es respectà, per deixar-la com a límit, la paret que va d'est a oest, on s'adossaren després les parets laterals de les habitacions.

Posteriorment, vàrem fer un estudi previ de les nombroses parets

superficials que estaven a la vista i determinàrem de realitzar una cata de tanteig en unes altres habitacions situades cap al sud, que ve a correspondre a la part baixa del poblat. Aquest indret ens interessà

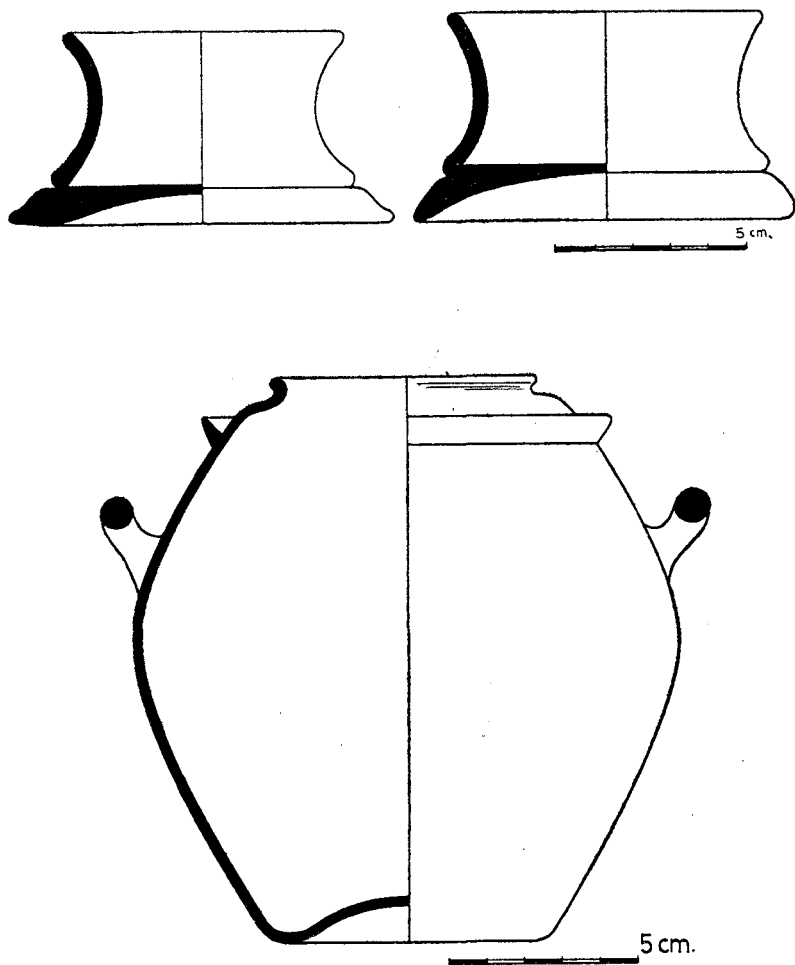

Fig. 13. — En la part superior, sitja de l'habitació XI. Pyxis de ceràmica campaniana.
Sitja de l'habitació XI, olla ibèrica.

perquè fins llavors era un dels menys treballats per la nostra part, i descomptàrem una sèrie de sitges que excavàrem anys abans amb bons resultats. Ignoràvem, per tant, les sorpreses que ens podien proporcionar les excavacions en les vivendes d'aquell sector, i ens interessà també de fer-les pel motiu, sobradament justificat, que és un lloc massa pròxim a les comunicacions per on es transita constant-

ment a les noves urbanitzacions, que actualment ja comencen a entrar dintre del poblat. En aquest mateix lloc, no fa pas gaires anys, hi havíem vist un magnífic conjunt d'habitacions perfectament determinades, que afortunadament ja n'havíem aixecat un pla (vegeu el poblament d'Ilduro, pàgs. 34 i 35), que probablement eren les millors conservades del poblat, quan inesperadament desaparegueren. Ens

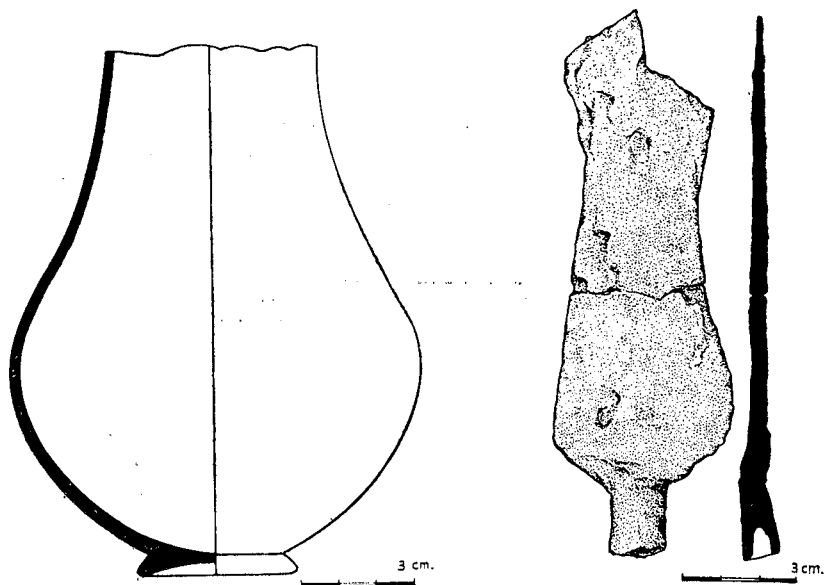

Fig. 14. — Sitja de l'interior de l'habitació XI, vas ibèric incomplet de ceràmica negra molt fina amb l'exterior pulimentat amb espàtula.

informaren que foren destruïdes per aprofitar les pedres de les parets, així com la pedra d'uns grans rocs granítics, que hi havia allí mateix, per fer-ne llambordes. No sols la disposició i bona construcció d'aquelles habitacions destruïdes ja feien preveure com s'hauria pogut realitzar una excellent excavació amb bons resultats, sinó que després quedà palès a la vista d'un immens escampall de ceràmica totalment trossejada. Ens assabentaren també que algunes peces foren trobades senceres i venudes a gent forastera.

Hem anat presenciant com les modernes construccions es van apropant actualment en aquest indret, i en els moments presents els nous edificis ja han començat a entrar dintre del recinte del poblat.

Amb aquests antecedents de mal auguri per la nostra arqueologia creguérem justificat i necessari de realitzar una nova campanya de treball, que en aquesta ocasió hi participaren els amics Jaume Ambrós i Joan Parera com a col·laboradors de l'excavació. La iniciàrem fent

una cata dintre d'un escairat de parets superficials que aparentment indicaven tenir un cert interès. Fou necessari treure una capa de terra d'alluvió on abundava el granit descompost, moltes pedres grolleres i ceràmica rodada. Després d'aprofundir uns 0,40 m. aproximadament, trobarem un canvi de terreny amb menys sorra que constituí un estrat d'uns 0,25 m. d'espessor fins arribar al sòl de l'habitació (Habitació XI).

Queda descoberta una habitació de 2,30 m. d'amplada, amb unes parets laterals de 0,50 m. d'espessor per una llargada aproximada

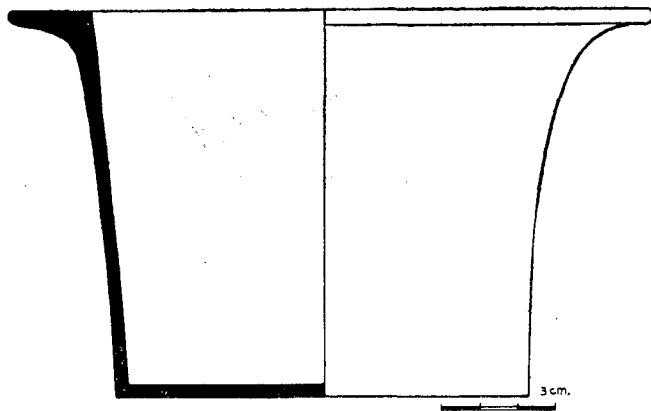

Fig. 15. — Sitja de l'habitació XI, kalathos ibèric.

de 2,50 m., sense existir la paret que la tancava. La paret de la dreta presentà primerament el problema d'estar situada al costat d'una altra paret paral·lela, tant sols separades per uns 15 cm., on en aquest reduït espai es trobà un pes de teler. Ambdues parets presentaven idèntiques característiques de construcció, però es deduí que l'original era la que estava més cap a l'est. Damunt del sòl es trobà abundància de ceràmica ibèrica aixafada, molts trossos de tègules, d'àmfores d'època republicana i de dòlia. El paviment de l'habitació estava perfectament conservat, format per un gruix de 3 cm. d'argila grassa fortament apretada al damunt del sauló ben aplanat a nivell. Al racó del costat dret es trobà la boca d'una sitja, de 1,30 m. de diàmetre. La boca havia estat tapada amb pedres grolleres i els primers 0,75 m. eren de terra i molta sorra, on hi havia algunes pedres, trossos de tègules, de dòlia, d'àmfores ibèriques i de republicanes, uns fragments de ceràmica ibèrica feta a torn i en un costat una pila de carbó. A partir d'aquest nivell es trobaren ossos varis de senglar, amb mitja mandíbula i dos ullals. A continuació esmentem els materials segons anaven sortint començant per la part alta: trossos d'una pàtera cam-

paniana de la forma 5, del tipus B; ferros totalment desfets; un clau sencer, de ferro; cinc petxines; un projectil de mandró, de plom; un *khàlatos* sencer sense decoració, de 10 cm. d'alçària; la meitat d'una fíbula de bronze; un *pyxis* campanià de la forma 3, del tipus B;

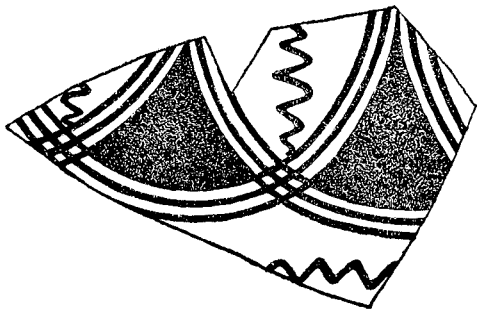

Fig. 16. — Sitja de l'habitació XI. Fragment de ceràmica ibèrica pintada. Tamany natural.

una olla de boca acanalada, amb dues nanses horitzontals, i fons concav, de 29 cm. d'alçària; una gerra ibèrica amb dues nanses, de 30 cm. d'alçària; una urna, de ceràmica negra molt fina, escapçada de la part alta; un altre *pyxis* campanià de classificació com l'anterior; alguns fragments de ceràmica hallstàtica, dos de ceràmica ibèrica pintats i

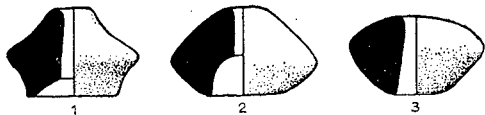

Fig. 17. — Fusaiols ibèriques, trobades a la 1 i 2 en l'habitació XI i la 3 en la XII. Tamany natural.

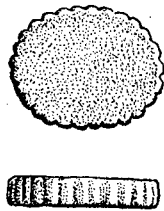

Fig. 18. — Habitació XI, pedra molt fina primorosament treballada. Tamany natural.

un tros de *khàlatos* també pintat; un gros botó de ferro en forma d'argolla, de 2 cm. de diàmetre per 6 cm. d'alçària; diversos fragments de vasos bicònics; ossos d'aus; petxines; tres monedes d'Ilduro, gravades amb el mateix encuny; un petit fragment de ceràmica àtica amb restes de la decoració en roig i negre; un fons de plat campanià del tipus A; una fusaiola; diverses closques de cargols de terra i dos claus de ferro, i restes d'alguns altres.

S'amplià l'excavació cap el costat est, travessant les dues parets paral·leles, on tot seguit trobarem part d'una altra habitació (Habit-

ció XII). De la paret del fons n'existia una llargada de 4,25 m. i havia estat destruïda la seva continuació. Les parets eren fetes de pedres seleccionades, quelcom retocades per tal d'escairar-les lleugerament i disposades en tendència a les filades. El sòl estava constituït pel sauló aplanat, damunt del qual hi havia un paviment compost per tres

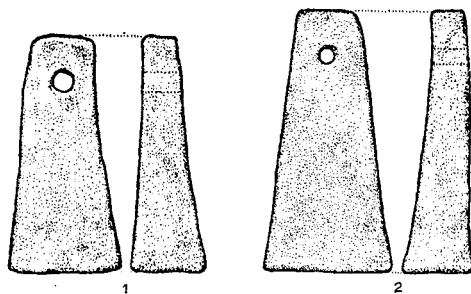

Fig. 19. — Pesos de plom trobats, el número 1 en l'habitació XII, i el número 2, en la XIII. Tamany natural.

gruixos en la següent disposició: directament al damunt del sauló una capa d'argila apretada d'un centímetre de gruix, sobre la qual, amb trossos petits de ceràmica, hi havia format una mena de mosaic, i més al damunt una altra capa d'argila grassa de molta consistència de 4 centímetres d'espessor.

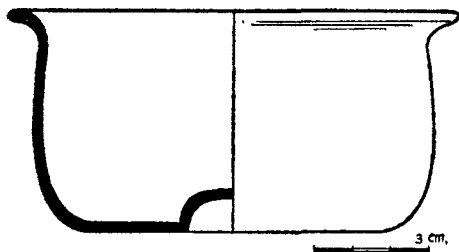

Fig. 20. — Habitació XI, vas ibèric fet al torn.

L'estrat superior era idèntic al de l'habitació anterior i l'estrat inferior es presentà desigual, entre els 20 i 40 cm. d'espessor. Del material arqueològic que s'hi trobà esmentem: una tassa de parets primes amb una part del fons introduïda a l'interior; la meitat d'un vas bicònic i fragments d'altres vasos iguals; trossos de gerres i d'una olla de vora acanalada; el coll d'un olpe amb la boca voltada per una vora sortida enfora, decorat amb unes ratlles horitzontals refoses i conservant part d'una nansa; un fragment de vas de pasta molt fina i parets primes, decorat de la superfície exterior amb escates trian-

gulars en relleu, fragments varis, de ceràmica feta a mà, de vasos de gran tamany, un dels quals és decorat amb un ample cordó en relleu i fortes ditades molt aprofundides; altre amb una sanefa horitzontal d'incisions de punts rodons, i dues vores de gerres. De la ceràmica campaniana es trobaren dos fragments d'un *pyxis*, un de plat de peix de la forma 23 del tipus A; dos peus de pàtera, un amb cercles concèntrics a l'interior; un fragment de copa; dos peus complets i part de les parets de *skyphos*, amb uns grafitis al fons de cada un; dos fragments amb palmetes estampades, i dos fragments de ceràmica grega de figures roges sobre fons negre. De la ceràmica ibèrica pintada es trobaren tres interessants fragments de *kálathos* amb cercles que

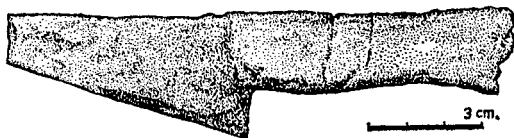

Fig. 21. — Habitació XI, ganivet de ferro.

dominaven en la composició, similars als de Fontscaldes. Altres materials remarcables foren: una fusaiola; quatre projectils de mandró, de plom; un pes del mateix metall, de forma trapezoidal i secció rectangular; una tira de ferro de 35 cm. de llargària i secció quadrada, amb un extrem aplanat i corvat; mitja dotzena de claus de ferro, de secció quadrada; una grossa cabota semiesfèrica, i un ganivet amb mànec, tot d'una peça. De bronze, es trobaren fragments de quatre fíbules; una agulla de 12 cm. de llargada, amb dos forats; dos claus; un fragment decoratiu, fet de fundició, que conserva part d'un relleu de difícil interpretació; una xapa rectangular, amb una espiga que surt d'un costat, corbada de la punta; una xapa llisa, del tot inexpressiva, i una altra de forma quadrada amb un forat rectangular al centre, un altre forat igual al seu costat i en els altres tres costats uns cercles concèntrics repujats i uns petits forats en dues puntes.

S'amplià l'excavació pel costat est, on hi fou descoberta una canalització construïda al sauló, orientada de nord a sud: amida 0,70 m. d'amplada per una profunditat de 30 cm. A l'excavar-la hi trobàrem alguns trossos de ceràmica ibèrica rodats, sense interès; petxines; un clau de ferro, i un as d'ilduro. Passada la canalització, i en l'altre costat del terreny, es descobrí una paret orientada en sentit perpendicular que indicava la situació d'una altra habitació (Habitació XIII), de la qual únicament en poguérem excavar uns quatre metres; deixàrem aquesta feina amb el propòsit de seguir-la un altre dia. Del poc tros que excavàrem en aquest indret veguérem el terreny molt

remogut, degut a unes plantacions de pins, però, malgrat tot, hi trobarem molts trossos de ceràmica ibèrica, com si els hi haguessin tirat intencionadament. N'hi havia d'olles de vora acanalada; de gerros dels tamanyes petit i mitjà, i de plats; també uns fragments d'utensilis

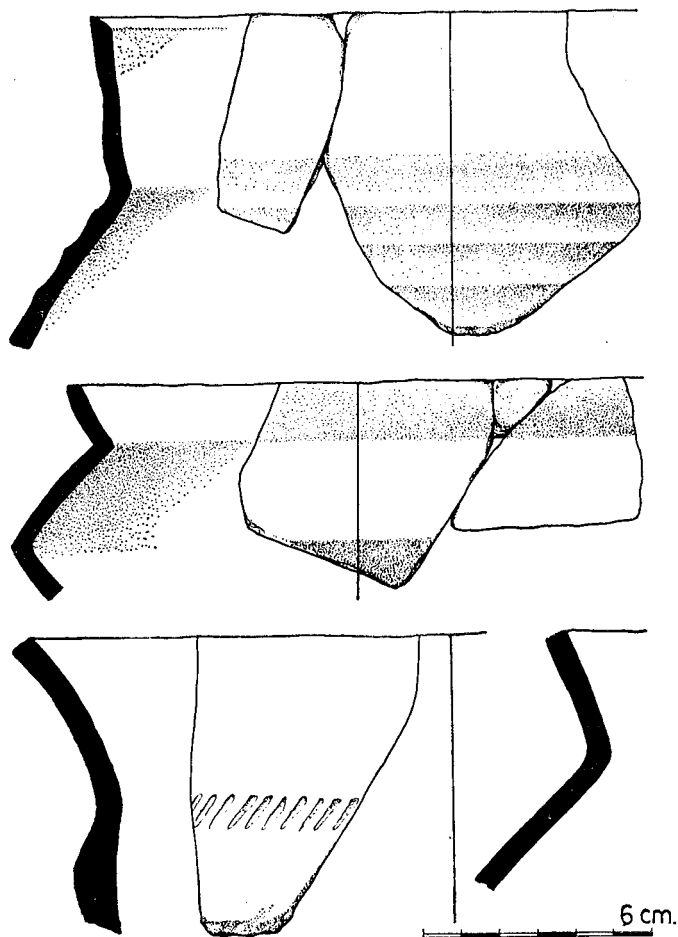

Fig. 22. — Habitació XIII, fragments de ceràmica hallstàtica.

fets a mà, ibèrics, i altres d'hallstàtics; trossos de kàlathos, amb uns cercles pintats; una àmfora quasi sencera d'època republicana; un tros de nansa amb una marca de terrisser estampada; un fragment de pàtera campaniana de la forma 27, del tipus A; un pes de plom de forma trapezoidal i secció rectangular, foradat; una tira de plom de secció rectangular de 37 cm. de llargada i un centímetre i mig d'ample per dos mil·límetres de gruix, amb un forat a cada extrem; una peça circu-

lar de bronze; i del mateix metall son: una anella de secció quadrada, de mig centímetre de gruix; una agulla d'onze centímetres de llargada; altra agulla de 9 cm. de llargada; un botó de 13 mm. de diàmetre; un clau de secció quadrada i gran cabota, i algunes desferres de fundició de bronze. De ferro es trobaren tres claus sencers i restes d'alguns altres. Com a desferres de menjars: ossos d'animals, unes ostones, petxines i dos cargols de mar. D'aquest lloc són tres monedes: un as de Baitolo, un d'Ilduro i un d'Undicescen.

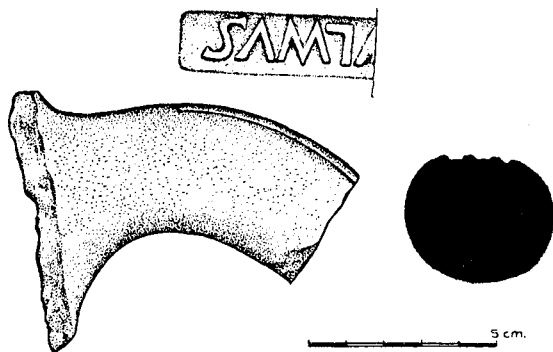

Fig. 23. — Habitació XIII, fragment de nansa d'àmfora amb estampilla.

Deixàrem el treball d'aquest lloc per tal de continuar-lo després d'haver buidat una sitja que havíem deixat a l'habitació anterior. Trobàrem que aquesta s'introduïa per dessota de la paret del fons. Del seu interior en sortiren diversos fragments de ceràmica comuna ibèrica i uns altres d'hallstàtica; una fusaïola; una pedra d'àgata de color vermellós, totalment pulimentada, amb brill i costats arrodonits que té un gruix de 17 mm.; una altra pedra de classe fina, aplanada i ben pulimentada, tallada de forma ovalada de 20 per 15,5 mm. i 2,5 mm. de gruix, que presenta l'aspecte d'un medalló, amb tot el contorn ben treballat a mode de fistó, i per últim, un as de Cesse. A 1,10 m. de profunditat arribàrem al final de la sitja, i quedà confirmat que el terreny havia estat rebaixat al construir-hi una paret divisòria de dues habitacions.

Teníem el propòsit d'estendre el camp d'excavació, al qual propòsit haguérem de renunciar, contràriament a la nostra voluntat, per tal d'atendre unes disposicions superiors que rebérem, tot i que no vàrem renunciar de l'esperança de poder continuar-la un altre dia, si abans les urbanitzacions, que ja hi estan damunt, no s'ho han emportat tot.

Donem tot seguit les conclusions que vàrem deduir fins el moment de la suspensió. Interpretem de que tractem d'un lloc que tingué de

vida fins als temps de l'abandó definitiu del poblat, amb unes construccions que creiem poder datar-les de mitjans del segle II a. C. fins

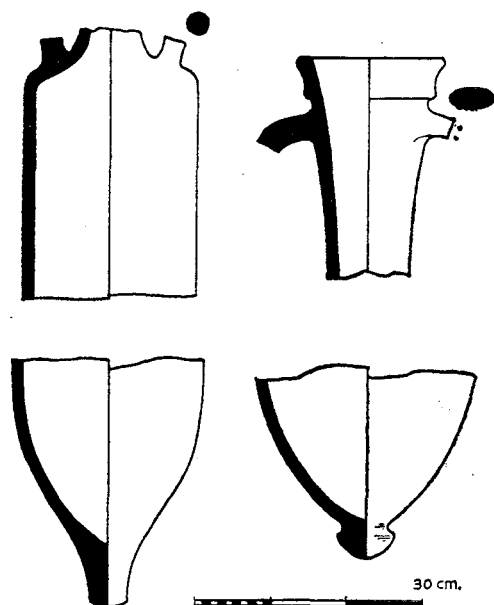

Fig. 24. — Fragments d'àmfores trobats agrupats en l'habitació XIII.

a finals del primer quart del segle I a. C., en un solar que anteriorment ja havia estat habitat.

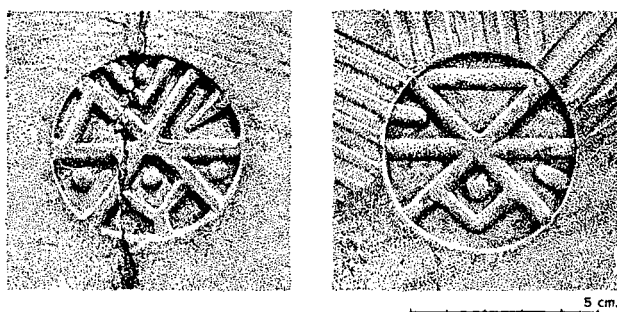

Fig. 25. — Habitació X, marques de terrisses estampades en dòlies. Tamany natural.

Bon element de datació fou l'aparició de nombroses monedes amb llegenda ibèrica de diverses localitats, tot i que les d'Ilduro han estat en molta proporció les més abundants. Aquestes últimes, tant en les circumstàncies que ara tractem, així com anteriorment, han aparegut

en excavacions on estaven presents els materials del segle II a. C. Si al damunt de les que portem ressenyades hi sumen les que han estat trobades superficialment al mateix poblat i en tots els seus contorns, fa evident que el taller on les encunyaven devia ésser Burriac tenint a més a més en compte que els materials que les acompanyaven allí

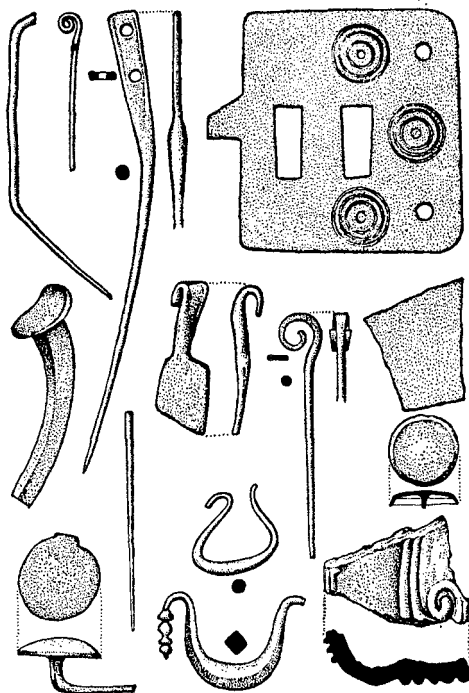

Fig. 26. — Habitació XI, objectes de bronze. Tamany natural.

on foren trobades coincidiren perfectament amb la cronologia de les dites monedes.

La coincidència de la nostra excavació en unes habitacions de la fase més avançada de les construccions és un fet gairebé normal per arreu del poblat, que ve justificat pel notable augment que experimentà la població dels últims temps, la qual es vegé obligada a aixamplar el seu vell recinte i a renovar moltes de les reduïdes vivendes d'època anterior.

Poques vegades hem trobat clars indicis d'haver aprofitat un tros de paret vella per a les construccions posteriors, inclús hem pogut constatar com en les habitacions que historiem s'havia aprofundit els nivells del terreny amb uns reduïts aixamplaments que anaven d'acord amb les vivendes veïnes. Això justifica la pèrdua d'uns estrats

que ens haurien pogut oferir uns apreciables coneixements sobre els seus temps primitius. Per tant, no té res d'estrany que la troballa dels materials arqueològics que s'ha realitzat pertanyi als temps en els quals les habitacions quedaren abandonades pel desplaçament dels seus habitants. Els pocs materials primitius que hi foren trobats arri-

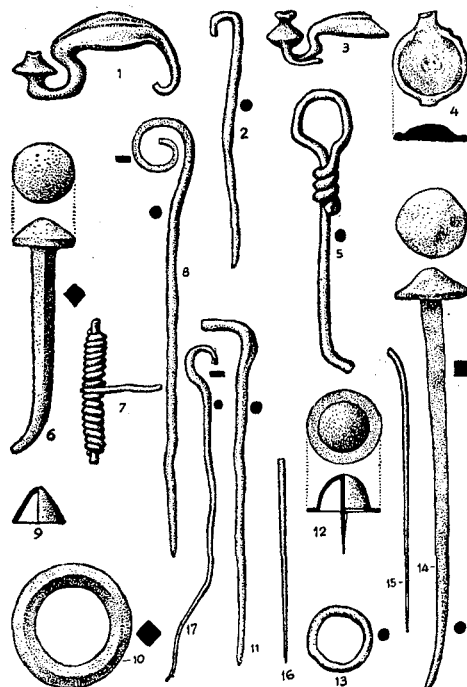

Fig. 27. — Objectes de bronze. 1, 15, 16 i 17, sitja de l'habitació XI; del 2 al 6, habitació XII; del 7 al 14, habitació XIII. Tamany natural.

baren allà menats, pendent avall de la muntanya, per la força de les aigües dels temporals que, junt amb la terra fluixa superficial, s'anaren acumulant en les parts fondes.

L'existència de la població primitiva ja la deixàrem confirmada anys, abans, quan en les nostres excavacions, entre altres matèries, esmentàrem haver trobat ceràmica grega del segle VI a. C., àtica amb figures roges sobre fons negre i més abundant la del segle IV a. C., així com la ceràmica hallstàtica que ve a senyalar un subsòl en el mateix poblat.

En els segles següents no s'estroncaren les relacions amb la colònia grega d'Empúries, de les quals continuà beneficiant-se la població indígena amb l'intercanvi de productes. Després arribaren els temps

en què fou romanitzat el poblat amb la renovació de totes les coses. Amb aquesta innovació introduïda pausadament, hi entrà un nou sistema de vida i unes altres tècniques que fins llavors els eren desconegudes i es transformà tot el territori. Les primeres novetats foren la inutilització de les sitges, que foren substituïdes per dòlies; es perfeccionà la tècnica de la fabricació de la ceràmica i entraren uns nou models d'àmfores; s'introduí la moneda, i s'anaren llatinitzant els mots.

És aquest període del poblat en el qual creiem situar les habitacions que s'acaven de ressenyar.

Com a conseqüència de tot vingué el total desplaçament de la població, que abandonà el poblat i es produí la dispersió, per ocupar la terra plana on, arreu i, a poc a poc, s'anaren aixecant unes magnífiques vil·les destinades a ésser l'habitable dels agricultors, les terres foren repartides en parcel·les i feixes ben ordenades, s'establiren uns nous enllaços de comunicacions, els torrents i les rieres es canalitzaren i prop del mar es fundà la ciutat d'Iluro, amb grans novetats urbanístiques i unes edificacions adaptades a noves tècniques de construcció i una organització de règim que també fou una novetat.